

**R. P. Thomæ Comptoni Carleton, Cantabrigiensis,
Societatis Jesu, In Collegio Anglicano Leodiensi Sacrae
Theologiae Professoris, Cursus Philosophicus Unversus**

Carleton, Thomas Compton

Antverpiæ, M.DC.XCVII.

Disput. IV. De reliquis ad Cælorum notitiam spectantibus.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-95656](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-95656)

DISPUTATIO IV.

De reliquis ad caelorum notitiam spectantibus.

SECTIO PRIMA.

De caelorum numero.

I. **D**E ijs qui moventur est sermo, seu inferioribus Empyreo: caelum enim Empyreum non curant Astronomi, Theologi relinquunt. Hic suum illi solem, suas stellas inveniunt, fixas omnes, solisque illius radijs perpetuo illustratas, in charitate tamen à se invicem diversas; quæque suo loco & ordine in caelo Empyreo sita firmamentum conficiunt, haud paulo splendidius illo, quod hinc in dies oculis intuemur.

Caelum
Empyreum
Theologo-
rum pro-
prium.

II. Cælum, inquam, Empyreum non curant Astronomi, quæ Astronomi: utpote in quo nulli diversorum orbium, aut astrorum occurfus & recursus, varijque planetarum aspectus, & hujusmodi alia discernuntur. Plurimum tamen nobilissima hæc scientia ad cæli etiam Emphyrei, rerumque divinarum contemplationem confert: utpote quæ mentem à terrenis rebus avocat, cæloque totam infigit: dumque animum solis ac syderum disquisitione, orbiumque celestium considerationi intentum detinet, facile à caelo ad cælum, à sole ad solem mentis oculi transferuntur: sicque Astronomus hoc sensu facile fit Theologus.

Astronomia
multum
ad rerum
divinarum
contempla-
tionem con-
ducit.

III. Plures ergo caelos esse quam unum ostendunt tot, & tam varij astrorum motus, quæ si in uno firmamento fixa essent, non possent habere tam discordem inter se concordiam, nisi vel cum P. Hurtado ponantur tubi quidam seu canales, & foramina in quibus deferantur stellæ, vel dicantur cælum esse fluidum, stellasque in eo natæ ut in mari pisces, quod d. 1. f. 3. & 4. ostendi esse falsum: vel denique dicatur duo corpora inter se penetrari, quod, ut supra etiam dixi, naturaliter fieri non potest.

Necessaria
est plures
esse caelos,
quam unum.

IV. Aliqui in universum tres statuunt caelos, ita tamen, ut ex ijs unum dicant esse ætærem, quo sensu aves dicuntur volucres cæli; plurimum dicitur descendere de caelo (nempe ætæreo) & catarracta cæli dicitur aperiri dum magna vis pluvie descendit &c. Aliud cælum dicunt esse æthereum à concavo lunæ usque ad firmamentum inclusivè, & stellas in se omnes, tam fixas quam erraticas continere. Tertium demum asserunt esse cælum Empyreum, seu locum Beatorum.

Astronomi
hodie decem
ponunt cæ-
los.

Firmamen-
tum, seu
Aplane.

Motus
raptus,
& trepidationis.

Ordo, &
situs sphae-
rarum cæ-
lestium.

V. P. Clavius inter primos nostri temporis Astrologos c. 1. de Sphæ. & Astrologi hodie communiter, ponunt decem caelos præter Empyreum, ita ut in universum dicant esse caelos undecim, septem pro planetis, octavum, quod & firmamentum, seu aplane dicitur, quod nullæ sint in eo stellæ errantes, deinde, ob motus diversos in octavâ spherâ observatos, ab Oriente scilicet in Occidentem: ob hunc ponitur decimum cælum, seu primum mobile. Secundus motus esse contra ab occasu ad ortum, propter quem assignatur sphaera nona. Demum, habet octava sphaera motum proprium, quem accessum & recessum à polo ad polum, seu trepidationis vocant. Constituuntur ergo cæli hoc ordine, sphaera Lunæ, Mercurij, Veneris, Solis, Martis, Jovis, Saturni. deinde octava sphaera, seu firmamentum: postea nonum,

seu Chrystallinum: deinde decimum, seu primum Mobile: postea Empyreum.

VI. Alij tamen, præsertim recentiores Astrologi non ponunt tantum numerum caelorum, sed planetas omnes in quatuor, vel quinque, imò aliqui in tres caelos compingunt, quibus tamen varios assignant circulos concentricos, excentricos, & epicyclos: sed in hac sententiâ quæstio penè est de nomine, utrum pro planetis constituendi sint tres, quatuor, quinque, vel septem cæli.

VII. Ut quid hac in re verisimilius mihi videatur, aperiam: existimo necessarios non esse tot orbes celestes quod communiter ponunt Astrologi, præsertim si dicantur cæli moveri ab Intelligentiis. Et ut incipiamus ab initio, primum mobile, quod statuunt immediatè infra cælum Empyreum, & à quo moveri cæteros omnes caelos asserunt, videtur planè superfluum. Quod idem etiam est de cælo chrystallino, & orbibus qui collocantur supra firmamentum.

VIII. Dices, poni hos caelos ob diversos motus quos decursu temporis inveniunt Astrologi. Contra, hi diversi motus (si tamen sint diversi) non requirunt ullam sphaeram supra firmamentum; sed possunt immediatè fieri ab Intelligentiis: nec enim video cur non possint intelligentiæ æquè producere impulsus & motum immediatè in firmamento ipso ac mediatè, prius scilicet illam producendo in aliâ sphaerâ superiori. Ex: G. Angelus ille, qui mediatè producit motum raptus in firmamento, prius scilicet eum producendo in primo mobile, cur non possit eundem immediatè producere in ipso firmamento? Et idem est de motu ab Occasu ad Ortum, sicut & de motu trepidationis à polo ad polum, & cæteris omnibus siqui alij reperiantur motus in firmamento.

IX. Unde si quis vellet ponere duos vel tres Angelos in firmamento, nulla videtur difficultas ut fiant omnes illi motus immediatè in ipso firmamento, & consequenter tolli possunt omnes cæli supra firmamentum, & dici firmamentum esse proximum cælo Empyreo. Imò mihi videtur probabile, posse omnes illos motus provenire ab uno Angelo, re enim verà non sunt plures motus, sed unus modificatus, sicut ergo ponitur alius Angelus qui retardet impetum productum à primo, & tertius qui deflectat aliquantulum in obliquum versus alterum ex polis; ita idem motus produci poterit modificatus ab uno eodemque Angelo qui imprimat impetum ex naturâ suâ causativum motus tantæ solum velocitatis, eumque obliquum, seu versus alterum ex polis.

X. Sicut v. g. Si Petrus imprimeret globo alicui ligneo, aut lapideo impetum ut sex rectâ versus Occidentem, hic impetus produceret ex se motum ut sex rectâ versus Occidentem, si tamen Paulus imprimendo impetum ut duo obfisteret, non produceretur motus nisi ut quatuor, sed adhuc rectâ versus Occidentem, si verò Joannes eundem globum impellat simul aliquantulum versus Septentrionem, non feretur globus rectâ versus Occidentem, sed nonnihil deflectet ad Septentrionem: quidni ergo Petrus solus poterit imprimere eidem globo impetum ut quatuor, nonnihil illum simul inclinando versus Septentrionem à quod si faciat, tunc Petrus solus

Nulla est
sphaera inter
firmamen-
tum, &
Empyreum.

Diversi illi
motus in ipso
firmamento
possunt im-
mediatè pro-
duci ab in-
telligentiis.

Motus rap-
tus est ab
Oriente ad
Occidentem.

Motus tre-
pidationis
est à polo ad
polum.

Unus An-
gelus pos-
set omnes mo-
tus produci.

Exemplo
ostenditur
posse omnes
illos motus
ab uno
Angelo
produci.

solus praestabit id, quod prius faciebant omnes tres. Idem ergo facere poterit unus Angelus in Firmamento: ergo &c.

XI. Quoad numerum stellarum, dicunt Astrologi communiter esse mille vigintidus, nempe notas: nam esse longè plures, primò constat ex circulo laetico, quem ex innumeris stellis compactum esse communis est opinio. Praecipue verò probatur ex locis quibusdam sacrae Scripturae, ut Gen. 1.5. v. 5. ubi Deus Abraham ait, *suscipe calum, & numera stellas si potes.* Item c. 22. v. 17. & c. 26. v. 4. *multiplicabo semen tuum sicut stellas cali, & sicut arenam, quae est in litore maris.* Quod signum est stellas esse longè plures quam numerant Astrologi.

SECTIO II.

Sintne sphaera omnes caelestes contingua, vel aqua iis interposita.

I. Molina, quem sequitur P. Hurt. d. 3. de Cael. l. 3. cum aliis nonnullis existimat non omnes caelos esse inter se contiguos immediatè. Ratio est, quia in Scriptura dicuntur aquae esse supra caelos. Quod cum intelligi nequeat supra caelum Empyreum, cum supra illud nihil omnino sit, sed spatia purè imaginaria, debent aquae illae esse supra aliquos ex aliis caelis: sicque ponunt hi auctores aquam intra caelum Empyreum, & primum mobile, nec enim intra alios caelos tam commodè collocari potest, cum impediret quo minus una sphaera aliam moveret. Unde ajunt, licet caeli qui moventur, sint inter se contigui, non tamen esse eos contiguos seu conjunctos immediatè cum Empyreo, sed interponi aquam.

II. Communior tamen & melior sententia asserit caelos omnes esse inter se contiguos. Difficultas solum est, quid intelligatur per aquas quae dicuntur esse supra caelos, & quae ponuntur divisae per interpositionem firmamenti, quando dixit Deus, *fiat firmamentum, & dividat aquas ab aquis.*

III. Origenes per aquas supra caelos intelligit Angelos sanctos Dei conspectu fruantes, per aquas verò inferiores, quae per firmamentum à superioribus dividuntur, intelligit Angelos malos de caelo ob peccatum deturbatos, indeque perpetuò exclusos. Inter quos proinde, & bonos Angelos magnum chaos, inquit, est firmatum, ita ut ad locum Beatorum regredi non possint. Hae tamen sententia ab omnibus rejicitur, & Origenes hoc nomine à sanctis Patribus Epiphano, Hieronymo, Basilio, S. Thomà 1. p. q. 68. ar. 2. & aliis reprehenditur. Unde S. Augustinus qui 1. 13. Conf. c. 32. per aquas supra caelos Angelos intellexerat, opinionem illam retractat 1. 2. Retrac. c. 6.

IV. S. Augustinus 1. 2. de Gen. ad litt. c. 4. S. Hieron. ep. 83. & alij multi per aquas supra caelos intelligunt nubes, secundum illud Job 26. v. 8. *qui ligat aquas in nubibus suis:* per caelum autem vel caelos, intelligunt infimam aëris regionem, quam etiam dicunt intelligi per firmamentum, quod dividit aquas ab aquis. Hanc explicationem ideò rejicit S. Thomas in 2. d. 14. q. 4. a. 1. quia in eodem contextu sumeretur intra paucas lineas nomen firmamenti aequivoce, cum ibidem dicatur Deus posuisse stellas in firmamento.

V. Alij tum ex sanctis Patribus, tum Theologis per aquas supra caelos intelligunt veras aquas sublunarium similes: quorum alij eas dicunt esse liquidas, alij instar glaciæ concretas, & congelatas. Alij demum non aquas propriè, sed vapores quosdam supra caelum sidereum, seu firmamentum esse volunt.

VI. S. Thomas 1. p. q. 68. a. 2. S. Bonav. Durandus, & alij per aquas supra caelos intelligunt caelum crystallinum: nam inquit, sicut supremum omnium caelum

R. P. Th. Comptoni Philosophia.

ob similitudinem quam habet cum igne, vocatur Empyreum, ita hoc ob similitudinem cum aqua, vocatur aqueum, & crystallinum.

Aliqui tandem per aquas supra caelos, intelligunt materiam aliquam spirabilem, quam dicunt includi intra caelum Empyreum, beneficio cujus Sancti ibidem loquuntur.

Caelum itaque Empyreum utrimque, seu & supremum & infimam parte firmum esse dicunt & solidum, in medio autem (qui locus Beatorum habitationi est destinatus) liquidum, & spirabile: de quo proinde intelligunt illud Apoc. 7. v. 17. *Agnus &c. reget eos, & deducet eos ad vitæ fontes aquarum.* & alia hujusmodi, quae in Apoc. sæpè recitantur.

Utraque hæc postrema explicatio mihi videtur probabilis: secundum quos sustineri potest caelos omnes esse sibi invicem contiguos, & non aqua interposita disjunctos.

SECTIO III.

De motu, & figura Orbium caelestium.

Quaes primò, utrum moveantur caeli ab Intelligentiis? P. Lessius cum aliis nonnullis dicit moveri eos à solo Deo. Communis tamen sententia affirmat moveri ab Intelligentiis: quod ita jam invaluit apud omnes, ut penè nefas sit id inficiari, cui proinde ob tot tamque doctorum hominum auctoritatem subscribo, omnesque constanter asserunt, non posse motum illum provenire ab intrinseco. Rationem tamen quæ hoc convincat, non video.

Prima quæ affertur, est, quia si motus caelo esset naturalis, & à principio activo intrinseco, ergo quies esset illi post diem Judicii violenta. Sed contrà primò: nam idem argumentum fieri posset de influxu, nempe, cum procedat à principio effectivo intrinseco, fore cessationem ab eo post diem Judicii violentam? Et idem ferè est in corporibus beatorum quoad potentiam nutritivam, & generativam, quæ post diem Judicii nunquam prodibunt in actum. Deinde, solvitur clarè hoc argumentum, si dicatur, quod multi Patres affirmant, & sæpè insinuat in Scriptura, ut supra notavimus, destructam iri hos caelos, & alios eorum loco producendos.

Secundò arguunt, quia motus est ob aliquam perfectionem, & utilitatem mobilis, unde dicitur *motus est propter quietem*, sed motus caeli, cum sit circularis, esse non potest ob aliquam utilitatem mobilis, cum non tendat in aliquem terminum, ubi melius se habeat mobile, quàm antè, ut contingit in gravibus & levibus: quod enim movetur circulariter, semper movetur inter eosdem terminos, ergo non potest dari quidquam quod petat moveri circulariter, seu quod habeat in se principium motus circularis.

Resp. dictum illud, *motum esse propter quietem*, intelligi de motu recto qui ex natura sua ordinari videtur (saltem in illis motibus rectis quos novimus) ad collocandum corpus in loco aliquo commodo, ut constet in gravibus & levibus, motus autem circularis, cum ex natura sua non tendat in novum locum, simpliciter non potest ad hoc ordinari, ac proinde perfectio, quam accipit corpus à motu circulari, est ipse motus, & terminus per ipsum productus. Adde, in caelis esse aliquid peculiare cur in se habeant principium intrinsecum motus circularis, per motum enim hunc magis conducunt ad generationes & conservationes rerum, vicissitudinemque, quam in dies perspicimus: & hoc modo eorum vis & efficacia magis innotescit.

Et per hæc patet solutio ad id, quod hic quaeri solet, licet

calosini
gunt caelum
crystallinum.

VII. Nonnulli per aquas illas intelligunt materiam spirabilem.

VIII. Caelum Empyreum intrinsece liquidum.

IX.

I. Utrum caeli moveantur ab Intelligentiis.

II. Licet motus caeli esset ab intrinseco, quies post diem Judicii non esset caelo violenta.

III. Motus est propter quietem.

IV. Ostenditur quomodo motus circularis possit esse ab intrinseco.

Motus circularis in caelis, est & ipsi, & mundo sublunari bonis.

V. Sint motus caelo naturæ solet, licet

solet, utrum scilicet motus cæli dicendus sit illi naturalis, necne? si enim sit ab intrinseco, non est dubium quin sit cælo naturalis: sin minus, dicendus potius illi videtur præternaturalis, sicut & motus ignis in sua sphaera, ubi nec motum petit, nec retpuit.

VI.
Cessante
motu cæli,
non cessant
omnes
motus, &
generationes
in rebus
sublunari-
bus.

Quæres secundò, an cessante motu cæli, cessarent omnes motus, & generationes rerum sublunarium? Resp. negative cum P. Suar. Hurt. Conimb. & aliis, contra quosdam id asserentes. Ratio à priori est, quia motus cæli non influit physicè in res sublunares, cum motus sit solum actio, & non principium influens usque quod, habetque pro termino suo tantum diversam ubicationem partium cæli, & est solum applicatio activa earum ad diversas regiones, & partes mundi: sol enim non produceret lucem in nostro hemisphaerio, nisi applicaretur per motum. Nec tamen motus qui est applicatio activa, nec ubiatio quæ est applicatio formalis, quidquam agunt physicè in lucem, sed solus sol, qui si staret fixus in nostro hemisphaerio, & non moveretur, eodem modo produceret lucem, quo eam nunc producit: sicut etiam fecit dum stetit ad vocem Josue. Verum quidem est, non futuram tunc eam generationum & temporum vicissitudinem, quæ modò est; non quòd motus illam physicè efficiat, sed quòd diversimodè applicet diversas stellas, partes cæli, & solem nunc huic mundi parti, nunc illi, unde varietas & vicissitudo temporum provenit.

Si tamen
cessaret mo-
tus cæli, non
foret eis tem-
porum, &
generatio-
num vicissi-
tudo, quæ
modò est.

VII.

Quoad figuram calorum, omnes præter Empy-

reum sunt sphaerici, utpote ad motum circulaem ordinati: nec enim possunt esse ovalis figuræ, aut cylindricæ, ut aliqui voluerunt, cum enim sphaeræ inferiores moveantur motu contrario, ut ita dicam, motui primi mobilis & diversæ quasi viæ per accessum & recessum à polo ad polum, deberent se vel penetrare, vel scindere, ut est manifestum.

De cælo Empyreo est difficultas quoad partem convexam, nam quoad concavam videtur certum esse sphaericum, cum sit contiguum decimo cælo, seu primo mobili. Aliqui ergo etiam quoad supremam partem seu convexam volunt illud esse figuræ sphaericæ, quia scilicet hæc, figura est perfectissima, ut communiter docent mathematici. At licet hæc ratio sit probabilis, cum tamen cælum Empyreum non ordinetur ad motum, sed quietem, congruentius videtur ut sit quadratum quoad partem convexam, hæc enim figura aptior est quieti, sicque statui cæli Empyreici conformior.

Deinde, verba illa Apoc. 21. v. 6. hoc videntur insinuare, ubi civitas dicitur in quadro posita. Quod autem pro contrario assertur de perfectione figuræ sphaericæ, licet fortè in se sit perfectior quadrangulæ, aliæ tamen congruitates allatæ suppleant illam majorem, si qua sit, perfectionem. Sicut ergo forma substantialis cæli Empyreici non est omnium perfectissima ex iis quæ creari possint, ita nec est necessarium ut habeat figuram omnium perfectissimam. Hæc de cælis, quoad nostrum institutum, sufficiant.

VIII.

Cælum
Empy-
reum, quoad
partem con-
cavam, est
sphaericum.

Quoad par-
tem con-
vexam est
quadratum.

IX.

Insuper
videtur
Scriptura
Cælum em-
pyreum, solum
quoad
partem su-
periore, esse
quadratum.

